

Foto från Wikimedia Commons.

Köttbullar och mjölk

Ett scenario av Anna Rosengren

För tre spelare

Speltid: Cirka två timmar

Svensk version

Oktober 2025

Innehåll

Om scenariot	3
Instruktioner för spelledaren	3
Rollöversikt.....	4
Inledning	7
Scen 1: Rädda barnen.....	7
Scen 2: Barnen ska åka	7
Scen 3: Ombord på båten	8
Scen 4: På vinden.....	8
Scen 5: Köttbullar och mjölk	9
Scen 6: Fisketuren.....	9
Scen 7: Hem igen	10
Brev 1 Från Helmi.....	11
Brev 2 Från Eeva.....	12
Brev 3 Från Helmi.....	13
Brev 4 Från Matti.....	14
Avslutning	15
Historisk bakgrund.....	16
Efterord	17

Om scenariot

Bomber faller över din stad, och det är ont om mat. Du erbjuds skicka dina barn till säkerhet i ett annat land. Men du får inte följa med. Kommer du att låta dem åka eller behålla dem.

Du är ett barn på en lång resa utan dina föräldrar. Vad kommer att hända i det nya landet?

Du har tagit emot ett fosterbarn från ett krigshärjat land. Kan du ge barnet trygghet och omvårdnad och sedan skicka det tillbaka till sin familj?

Detta är berättelsen om de finska krigsbarnen och föräldrarna som sände bort dem och fosterföräldrarna som tog hand om dem.

Under andra världskriget evakuerades runt 70 000 finska barn utan sina föräldrar. De flesta sändes till fosterfamiljer i Sverige. Barntransporterna började kort efter att Sovjetunionen invaderade Finland. Initiativet kom från svenskar som ville hjälpa finska familjer. Nyheterna berättade om människor på flykt inom landet, om städer som bombades och om brist på mat.

Tanken var att barnen skulle återvända till sina finska familjer, och så skedde för de flesta. Men många stannade kvar i sina nya hem i Sverige.

På slutet av scenariot finns en kort historisk bakgrund och några boktips för den som vill fördjupa sig i ämnet.

Instruktioner för spelledaren

Det här scenario spelas i ett antal korta skriptade scener.

Spelarna kommer att växla mellan olika roller i olika scener. Samma karaktär kan spelas av olika spelare i olika scener. Alla spelare kan ta alla roller, oberoende av kön eller ålder. Spelarna kan välja roller, eller spelledaren kan utse dem.

Förbered dig genom att skriva ut och klippa rollbeskrivningarna i olika bitar. Du kommer att ge dem till spelarna vid starten av varje scen. Det finns en översikt över rollerna för att hjälpa spelarna hålla koll på vem som är vem.

Skriv även ut de fyra breven till slutscenen.

Tips: Skriv ut detta med enkelsidig utskrift!

Mellan scenerna finns möjlighet till brevscener. Det innebär att en av karaktärerna dikterar ett brev högt. Det finns några förslag, men gör gärna andra brev.

Du inleder scenario med en kort introduktion för spelarna.

Du startar scenerna genom att läsa introduktionstexterna.

Det här scenariot har fyra möjliga slut, som representeras av fyra brev. I den här berättelsen får spelarna inte välja sitt slut! Du kan lägga ut breven med baksidan upp på ett bord och låta slumpen avgöra.

Efter slutscenen kan du leda en kort diskussion.

Hela speltiden inklusive introduktion och slutprat är tänkt att ta två timmar.

Rollöversikt

I Finland:

Helmi

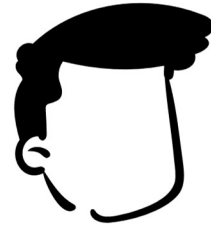
Mamman, som har flytt från familjens hem nära gränsen med Sovjetunionen.

Timo, 8

Aino, 5

Matti

Pappan, en soldat (spelas inte).

Eeva

Helmis kusin, bor i Helsingfors.

Mikael

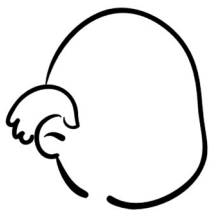
Eevas man.

Ritva, 3

Deras dotter (spelas inte).

I Sverige:

Gottfrid

En lantbrukare.

Emmy

Gottfrids fru.

Anders

Deras son, en soldat (spelas inte).

TIMO

Barn, 8 år gammal

Timo kommer från en by i Karelen. Men där rasar kriget nu, så han har flytt från byn med sin mamma Helmi och syster Aino. De bor hos släktingarna Eeva, Mikael och deras dotter Ritva i Helsingfors. Timos pappa Matti är soldat.

Timo tycker om att leka med sina nya vänner i staden. Det är bara jobbigt att lillasyster Aino vill hänga på hela tiden. Och han önskade att Mor insåg att Timo är en stor pojke nu. Han saknar djuren hemma på gården. Och han saknar Far och ser till att be för honom varje kväll.

AINO

Barn, 5 år gammal

Aino kommer från en by i Karelen. Men där rasar kriget nu, så hon har flytt från byn med sin mamma Helmi och bror Timo. De bor hos släktingarna Eeva, Mikael och deras dotter Ritva i Helsingfors. Ainos pappa Matti är soldat.

Aino vill gärna leka med Timo och hans vänner, men han säger jämt åt henne att leka med lilla Ritva i stället. Hon tycker inte om bombanfallen eller att rusa till skyddsrummet om nätterna.

HELMI

Vuxen i Finland

Helmi kommer från en by i Karelen, nära gränsen till Sovjetunionen. Men där går fronten i kriget nu. Helmi och barnen Timo, 8, och Aino 5, bor hos Helmis kusin Eeva och hennes man Mikael i Helsingfors. Helmis man Matti är soldat.

Helmi jobbar i butik några dagar i veckan och ser efter sina barn och kusinens dotter Ritva, 3 år.

Helmi är orolig för barnen. Helsingfors i krigstid är ingen bra plats för barn. Och livet är svårt med sex personer i en liten lägenhet. Folk säger att det är bättre att skicka barnen i säkerhet i Sverige. Men tänk om något händer under den långa farliga resan. Eller om barnen glömmer sina föräldrar där hemma. Eller om de svenska familjerna glömmer sina löften att skicka hem barnen igen?

EEVA

Vuxen i Finland

Eeva är Helmis kusin. Hon är också från Karelen men bor i Helsingfors med sin man Mikael och dottern Ritva, 3 år. Hon arbetar som sjuksköterska. De har tagit emot Helmi och barnen Timo och Aino.

Eeva är orolig för barnen. Helsingfors i krigstid är ingen bra plats för barn. Men hon tycker inte det är rätt och riktigt att barnen ska skickas till ett annat land. Barnen är ju ändå Finlands framtid. Folk säger att svenskarna är snälla som erbjuder sig att hjälpa barnen. Men varför kan de inte skicka hit mat? Eller hjälpa till att evakuera hela familjer till säkrare områden inom Finland?

MIKAEL

Vuxen i Finland

Mikael är gift med Eeva, Helmis kusin. De har en dotter, Ritva, 3 år. Han arbetar vid järnvägen och har sluppit bli inkallad. De har tagit emot Helmi och barnen Timo och Aino.

Mikael är orolig för barnen. Helsingfors i krigstid är ingen bra plats för barn. De är så bleka och magra. Maten är ransonerad och det är brist på mjölk och kött. Ibland får du tag på varor på svarta marknaden, men lönen räcker inte så långt. Barn borde inte behöva övernatta i skyddsrum. Och vad händer om Sovjettrupperna når huvudstaden? Det kanske är bättre för barnen hos snälla familjer i Sverige, där det är fred och finns gott om mat.

GOTTFRID

Vuxen i Sverige

Gottfrid är lantbrukare i Sverige. Han bor med sin fru Emmy. De har en son, Anders, som är soldat. Gården är inte stor, men de klarar sig bra.

Gottfrid är för gammal för att bli inkallad, men han vet sin plikt. Finlands sak är vår! Han och Emmy har följt de hemska nyheterna från Finland och så klart ska de ta emot litet barn från grannlandet. Förhoppningsvis får de ett väluppfostrat och lydigt barn. Kanske du borde påminna din fru om att barnet bara är till låns, och ska skickas hem så fort det blir fred.

EMMY

Vuxen i Sverige

Emmy är gift med Gottfrid. De har en son, Anders, som är soldat. Gården är inte stor, men de klarar sig bra.

Hon och Gottfrid och har följt de hemska nyheterna från Finland, och så klart ska de ta emot ett litet barn från grannlandet. Efter att ha uppfostrat en pojke hoppas Emmy få en söt liten flicka. Emmy vill göra allt för att barnet ska få äta upp sig och bli friskt, och förhoppningsvis också tryggt och lyckligt. Det är de skyldiga de stackars finska föräldrarna som har skickat bort sina barn för de ska vara säkra.

Inledning

Tid: Cirka 10 minuter.

Inled genom att prata om den historiska bakgrunden. Du kan be spelarna berätta om de redan vet något om de finska krigsbarnen. Kanske de har släktingar som var krigsbarn, eller som tog emot krigsbarn i sina hem. Det här behöver de känna till:

- Under andra världskriget låg Finland i krig mot Sovjetunionen under två perioder mellan 1939 och 1944. Under den här perioden fördrevs människor från sina hem, städer bombades och det var tidvis ont om mat.
- Sverige förblev neutralt under kriget, men det fanns ett folkligt stöd för att hjälpa grannlandets invånare. Runt 70 000 barn evakuerades utan sina föräldrar och togs emot i svenska familjer.
- Det var alltid meningen att barnen skulle tillbaka till sina familjer i Finland, och de flesta återvände. Men många stannade kvar i Sverige.

Spelarna behöver förstå scenariots struktur:

- Ni kommer att spela korta skriptade scener.
- Spelarna kommer att byta mellan olika roller i olika scener. Samma roll kan spelas av olika spelare i olika scener. Alla spelare kan ta alla roller, oberoende av kön eller ålder. Två roller är barn.
- Mellan scenerna finns möjlighet till brevscener. Det innebär att en karaktär kan diktera ett brev högt till en annan person. Det kan vara någon som spelas eller som inte spelas.
- Efter slutscenen finns möjlighet till en avslutande diskussion.

Scen 1: Rädda barnen

Roller: Helmi, Eeva och Mikael

Tid: Cirka 10 minuter.

Introduktion: Det är våren 1942 och vi är i Eevas och Mikaelns lägenhet i Helsingfors, där Helmi och barnen också bor. De vuxna är oroliga för barnen. Sovjetiska bombplan har anfallit Helsingfors och maten är ransonerat. Ni har just hört att grannarna ska sända sina barn till Sverige. Kanske borde ni låta Timo, Aino och lilla Ritva åka. Ni vill alla det bästa för era barn – men ni är inte överens om vad som är bäst. Ni behöver inte komma fram till ett beslut just nu.

Scen 2: Barnen ska åka

Roller: Helmi, Timo och Aino

Tid: Cirka 10 minuter.

Introduktion: En vecka har gått. Helmi har beslutat att skicka Timo och Aino till Sverige. Mikael och Eeva behåller Ritva, tills vidare.

Helmi: Du behöver förklara för barnen att de ska åka bort i morgon. Du är orolig men du vill inte skrämma barnen. Se till att Timo förstår att han måste ta hand om sin lillasyster.

Timo: Du har många frågor om vad som kommer att hända. Du vill inte åka ifrån Mor, men du förstår att du måste vara en stor och modig pojke nu.

Aino: Du förstår inte riktigt vad som händer. Kanske det är viktigare att du får med dig din favoritleksak. Och kommer det att finnas kakor i Sverige?

Möjlig scen: Brev

Om en av spelarna vill kan hen formulera ett brev. Förslag: Helmi till Matti, för att berätta om beslutet att skicka barnen till Sverige.

Scen 3: Ombord på båten

Roller: Timo och Aino

Tid: Cirka 5 minuter.

Introduktion: Det är er första natt borta från Mor. Ni är på ett fartyg i ett stort rum fullt av sängar och madrasser, med hundratals andra barn. Där finns också kvinnor i uniform som har gett er smörgåsar och hjälpt er hitta någonstans att sova.

Aimo förstår inte varför inte Mamma är på båten med dem. Och när får de komma hem igen? Timo försöker trösta Aino och svara på hennes frågor så gott han kan. Men de borde faktiskt vara tysta och försöka sova, så att inte tanterna blir arga.

Möjlig scen: Brev

Om en av spelarna vill kan hen formulera ett brev.

Scen 4: På vinden

Roller: Gottfrid och Emmy

Tid: Cirka 10 minuter.

Introduktion: Gottfrid och Emmy är på vinden och letar efter sonen Anders gamla leksaker och kläder. Ni har erbjudit er att bli fosterfamilj och har fått veta att inom några dagar så anländer en grupp finska barn till järnvägsstationen. Ni vet inte vilket barn ni ska få. Ni vill se till att vara förbereda inför barnets ankomst.

Möjlig scen: Brev

Om en av spelarna vill kan hen formulera ett brev.

Scen 5: Köttbullar och mjölk

Roller: Timo, Gottfrid och Emmy

Tid: Cirka 10 minuter.

Introduktion: Det är Timos första kväll hos Gottfrid och Emmy. Efter en lång tågresan kom Timo och Aino till en stad. Aino började hosta under resan. När tåget stannade kom en sjuksköterska och hämtade henne. Innan Timo kunde få reda på vad som hänt så blev han lämnad till en svenska farbror! Han försökte förklara att de måste vänta på hans syster men farbrorn förstod honom inte.

I den här scenen kan Timo inte prata svenska, och de vuxna förstår inte finska. Detta representeras av att ni talar olika språk. Det kan vara svenska och ett nonsensspråk, finska och spanska, eller vad som än funkar för spelarna.

Timo: Du försöker få reda på vad som hänt din syster.

Emmy: Du har lagat köttbullar med färsk mjölk från gården. Du ser att Timo behöver bada men det kan vänta. Han behöver i vart fall tvätta händerna innan maten. Du vill också veta varför Gottfrid inte fick med sig en liten flicka.

Gottfrid: Du frågade efter en flicka men fick den här pojken. Du fick veta att det finns en syster men att hon är på sjukhus. Pojken verkar stark och duktig, och var faktiskt ganska jobbig på vägen hem till gården. Förhoppningsvis blir allt bra när han fått äta.

Möjlig scen: Brev

Om en av spelarna vill kan hen formulera ett brev. Förslag: Emmy till Helmi för att berätta att barnen kommit fram. Helmi till barnen för att påminna dem om att vara snälla.

Scen 6: Fisketuren

Roller: Timo, Aino och Gottfrid

Tid: Cirka 5 minuter.

Introduktion: Efter en kort tid på sjukhuset fick Aino också komma till Gottfrid och Emmy. Nu har det gått ett år. Barnen har lärt sig svenska och vant sig vid det nya livet. De har fått vänner i skolan, de hjälper till med korna och hönsen på gården och deras fosterföräldrar är stränga men vänliga.

Idag har Gottfrid tagit med barnen för att fiska. Han berättar att han och Emmy tänker fråga Helmi om barnen kan stanna i Sverige när kriget är över. Om föräldrarna säger nej så måste de tillbaka till Finland.

Timo, du har många minnen av dina föräldrar och saknar dem. Du trivs i Sverige, men du vet att Mamma saknar dig och du vill komma hem.

För Aino är livet hos Emmy och Gottfrid nästan allt du minns. Du skulle vilja stanna här.

Möjlig scen: Brev

Om en av spelarna vill kan hen formulera ett brev. Förslag: Gottfrid och Emmy till Helmi, för att be om lov att behålla barnen. Timo till Helmi för att berätta att han vill komma hem – eller stanna?

Scen 7: Hem igen

Roller: Timo, Aino och Emmy

Tid: Cirka 10 minuter.

Introduktion: Det är hösten 1944 och kriget är äntligen över i Finland. Barnen är nu 10 och 7 år gamla. I slutscenen kommer ni att slumpmässigt få ett av fyra brev. Emmy läser brevet för barnen. Ni kan tala om hur barnen reagerar och vad som kommer att hända nu.

Möjlig scen: Brev

Om en av spelarna vill kan hen formulera ett brev. Förslag: Något av barnen, som vuxen, till ett syskon, förälder eller fosterförälder.

Brev 1

Från Helmi

Kära Herr och Fru Bengtsson,

Jag hoppas att ni och barnen mår bra. Jag mår bra, och så även min make Matti. Han kom hem igår, frisk och oskadd, och lika lycklig som jag är över att kriget är slut.

Jag har visat honom ert brev där ni ber att Timo och Aino ska få stanna. Matti och jag är båda tacksamma för er vänlighet och generositet mot våra barn. Det värmer ett modershjärta att höra att ni tycker om dem och vill behålla dem. Men vi kan inte acceptera ert vänliga erbjudande. Vi saknar våra barn och hoppas få hem dem så snart som möjligt.

Vi ber att Gud må beskydda er alla och att barnen får en trygg hemresa till Finland.

Vänliga hälsningar,

Helmi Saarinen

Brev 2

Från Eeva

Kära Herr och Fru Bengtsson,

Det är min sorgliga plikt att berätta för er att min kusin Helmi dödades i en bilolycka i förra veckan. Begravningen kommer att hållas här i Helsingfors i morgon.

Hon fick nyligen ett brev från er där ni ber att Timo och Aino ska få stanna hos er. Hon sa att hon var tacksam mot er för er vänlighet och generositet. Men hon skulle be er skicka hem barnen så snart det är säkert för dem att resa. Hon ville inget hellre än att återförenas med sina barn. Ännu mer så efter att hon fått veta att deras far är saknad vid fronten, och tros vara död.

Som situationen är anser min make och jag att det är bäst för barnen att stanna hos er i Sverige. Vi kommer att samarbeta med myndigheterna i ärendet, och hoppas att ni inom kort blir barnens lagliga vårdnadshavare.

Min man och jag skickar vår hälsning till barnen. Vi vill att ni ska veta att ni alltid är välkomna till oss i Helsingfors om ni någonsin får möjlighet att resa.

Vänliga hälsningar,

Eeva Koskinen

Brev 3

Från Helmi

Kära Herr och Fru Bengtsson,

Jag hoppas att ni och barnen mår bra. Förlåt att ni fått vänta på svar på er fråga om Timo och Aino får stanna här. Nu när freden äntligen kommit är det hög tid att bestämma saken.

Jag saknar mina barn och jag är tacksam för er vänlighet och generositet mot dem. Som ni säkert vet är det fortfarande mycket svårt i vårt stackats krigshärjade land. Det är något jag måste berätta för er. Jag har fått veta att min make Matti saknas vid fronten och tros ha omkommit. Jag blev tillsagd att jag borde se mig som en krigsänka nu.

Som läget är känner jag att jag bara kan ta hand om ett av barnen, inte båda. Jag tänker att Timo, min store duktige pojke, har bäst chans till en bra framtid hos er i Sverige. Och att det är bättre för min lilla flicka att få komma hem till mig, så att vi kan vara en tröst för varandra.

Jag skickar min kärlek till båda barnen. Säg åt dem att jag tänker på dem varje dag, och låt mig få veta hur snart ni kan låta Aino resa till Finland.

Vänliga hälsningar,

Helmi Saarinen

Brev 4

Från Matti

Kära Herr och Fru Bengtsson,

Jag hoppas att ni och barnen är vid god hälsa. Det är min sorgliga plikt att berätta att min hustru Helmi omkom i en bilolycka i förra veckan. Jag har fått permission för begravningen som hålls i morgon. Nu när vi äntligen har fred räknar jag med att bli hemförlovad inom kort.

Min hustrus kusin Eeva har berättat att ni vill behålla barnen hos er. Jag är tacksam mot er vänlighet och generositet under denna svåra tid. Men jag kan inte låta dem båda stanna hos er. Mitt stackars krigshärjade land måste återuppbyggas och Finland behöver sina barn.

Jag måste också betänka min situation som änkeman med två barn. Jag räknar med att kunna ta hand om en pojke på egen hand, men att det är bättre för min lilla flicka att förbli i er ömma vård. Därför ber jag er återsända Timo till Finland.

Hälsa mina barn och säg att jag tänker på dem varje dag.

Vänliga hälsningar,

Matti Saarinen

Avslutning

Cirka 20 minuter.

Samlas för att prata om hur ni upplevt scenariot. Här är några tänkbara diskussionsämnen.

- Gör en runda där alla kan berätta hur de känner sig och hur de reagerat på det som hände i berättelsen.
- Vad tror ni kommer att hända med barnen Timo och Aino, utifrån slutet ni spelade?
- Hur tror ni att barnen kommer att tänka om sina finska och svenska föräldrar?
- Vad tycker ni om de val de vuxna gjorde – de finska och svenska föräldrarna och myndigheterna som beslutade att evakuera barnen?

Tack för att ni spelade Köttbullar och mjölk!

Historisk bakgrund

Två vågor av krig i Finland

Andra världskriget startade i september 1939 när Tyskland invaderade Polen. Den 30 november anfölls Finland av Sovjetunionen. Den delen av kriget kom att kallas Vinterkriget. Bara två veckor efter att Vinterkriget bröt ut avgick det första fartyget med finska barn till Sverige. Snabbt bildades hjälporganisationer i Sverige som skötte barntransporterna. Barn sändes även till Danmark och Norge.

Efter freden mellan Finland och Sovjetunionen i mars 1940 började barnen återvända.

En andra och större grupp av barn evakuerades efter att Fortsättningskriget bröt ut i juni 1941. Den fortsatte till krigsslutet i Finland 1944.

Totalt deltog runt 70 000 barn i barntransporterna. Barnen reste antingen med båt till Stockholm eller med tåg den långa vägen över Haparanda. Några barn fick flyga, vanligen de som var sjuka och behövde medicinsk hjälp. Transporterna ledsagades av volontärer från Lottakåren.

Reaktioner i Sverige och Finland

Även om Sverige som land förblev neutral under kriget var många svenskar angelägna om att hjälpa det finska folket, efter nyheter om bombanfall och matbrist. Fler familjer anmälde sig som fosterfamiljer än det fanns barn.

Inledningsvis förekom en del kritik mot projektet i Finland. Men regeringen ansåg det viktigt att ta emot den hjälp som svenskarna erbjöd. Från 1942 fanns till och med en regel om att man inte fick publicera något negativt om barntransporterna.

Efter kriget

Det var hela tiden meningen att barnen skulle återvända hem till Finland, och majoriteten sändes tillbaka. Men många stannade hos sina svenska familjer, antingen som adopterade eller som permanenta fosterbarn. De finska myndigheterna ville inte gärna godkänna adoptioner. Policyn var att alla barn skulle återlämnas.

Som vuxna har många av de tidigare krigsbarnen talat eller skrivit om sina minnen, som inte alltid var lyckliga. De gick igenom en separation från föräldrarna i Finland, och vanligen en andra separation från de svenska fosterföräldrarna. Många talade om en känsla av att inte höra hemma i någotdera landet. Detta gäller både de som stannade och de som återvände.

På andra sidan fanns många som mest hade glada minnen, och som kände sig lyckligt lottade genom att de hörde hemma i två länder och hos två familjer.

